

OSMANLI KİTAP KÜLTÜRÜ
Cârullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları

Araştırma Dizisi İLEM'de sürdürülen araştırma çalışmaları neticesinde ortaya çıkan eserlerin yayımlandığı bir dizidir. Dizide sosyal bilimler alanındaki temel meselelerle ilgili yayınlara yer verilmektedir.

Dizi'de yar alan diğer kitaplar
Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler
Türkiye'de Eğitim Politikaları

OSMANLI KİTAP KÜLTÜRÜ

Cârullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları

Editör
Berat Açıl

YAYIN NO: 1153
İLEM Kitaplığı No: 04
Araştırma No: 01
ISBN: 978-605-320-057-4
© 1. Basım, Şubat 2015

ilem
KİTAPLIĞI
ilem.org.tr

nobel
nobelyayin.com

OSMANLI KİTAP KÜLTÜRÜ - Cârullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları
Editör: Berat Açı

Copyright 2015, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 20779
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-

Redaksiyon: İlhan Süzgün
Sayfa Tasarımı: Tarkan Kara -erdal@nobelyayin.com-
Kapak Tasarımı: Furkan Selçuk Ertargın
Görsel Telif Bilgisi: © Maksim Shebeko - fotolia.com
Baskı Sorumlusu: Halil Yeşil
Baskı ve Cilt: Hazar Reklam Matbaacılık Sertifika No.: 26482
Kazım Karabekir Cad. 7/56-57 İskitler / Ankara

Dağıtım: Volkan Kurt -volkankurt@nobelyayin.com- +90 312 418 20 10

Emrah Dursun -emrah@nobelyayin.com-
Çetin Erdoğan -cetin@nobelyayin.com-
Serhat Geçkaldı -serhat@nobelyayin.com-
Tanıtım: Sadık Küçükakman -sadik@nobelyayin.com-
Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-
Onur Uysal -onur@nobelyayin.com-
Emre Akkuş -emre@nobelkitap.com-
Sipariş: -siparis@nobelyayin.com-
e-satış: -esatis@nobelkitap.com-

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Açıl, Berat.

OSMANLI KİTAP KÜLTÜRÜ - Cârullah Efendi Kütüphanesi ve Derkenar Notları / Berat Açı

1. Basım, XIV+398 s., 16,5x24 mm

Kaynakça ve izin var.

ISBN 978-605-320-057-4

1. Osmanlı kitap kültürü 2. Der-kenâr notları 3. Cârullah Efendi

NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD ŞTİ.
ANKARA DAĞITIM Kültür Mah. Mithatpaşa Cad. No.: 74/4
Kızılay / ANKARA Tel: 0312 418 20 10 Faks: 0312 418 30 20
nobel@nobelyayin.com - www.nobelyayin.com

www.nobelkitap.com

İÇİNDEKİLER

Kitap Kültürü Çalışmalarının Genel Seyri: Bir Medhal <i>Berat Açıl</i>	1
Bir Osmanlı Âlimi Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Terceme-i Hâli <i>Muhammed Usame Onuş</i>	17

I. BÖLÜM İSLAMÎ İLİMLER

Yazının Ufku, Kayıtların Dili: İslâm Dünyasında Yazı Kültürü ve Cârullah Efendinin Notları <i>İbrahim Halil Üçer</i>	49
Cârullah Efendi'nin Kıraat Notları <i>Seyfullah Efe</i>	67
Osmanlı'da Kitap Kültürü Açısından Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Hadis Kitaplarındaki Notları <i>Abdullah Taha İmamoğlu</i>	91
Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Fıkıh Usûlüne Dair Notları <i>Asım Cüneyd Köksal</i>	107
Bir Osmanlı Âliminin Bir Ömre Yayılan Okuma Serüveni: Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Fırû-ı Fıkıh Eserlerine Düştüğü Notlar <i>Özgür Kavak</i>	123
Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Fıkıh Kütüphanesi ve Notları <i>Pehlul Düzenli</i>	183
Der-Kenar'ın Gölgesinde: Cârullah Efendi'nin Tasavvuf Kitaplarına Düştüğü Notlar <i>Sami Arslan</i>	205
Kitap ve Sahibü'l-Kütüp: Cârullah Efendi'nin Siyer ve Tarih Kitapları <i>Tuba Nur Saraçoğlu</i>	255

II. BÖLÜM

AKLÎ İLİMLER

Matematik Bilimlerine Meraklı Bir Âlim: Cârullah Efendi Koleksiyonu'nun Söyledikleri	283
<i>Hasan Umut</i>	
Cârullah Efendi'nin Cifir ve Tıp İlimlerine Dair Kitapları	297
<i>Fatih Usluer</i>	

III. BÖLÜM

DİL VE EDEBİYAT

Veliyyüddin Cârullah Efendi'nin Dil İlimleri ile İlgili Kitaplara Düştüğü Notlar	315
<i>Ali Benli</i>	
Edebiyatın İlmi veya İlmin Edebiyatı: Cârullah Efendi'nin Edebiyat Koleksiyonunu Kenardan Okumak	339
<i>Berat Açıl</i>	
Toplu Kaynakça	371
Dizin	385

Teşekkür

Elinizdeki kitap ülkemizde çok az gelişmiş bir alana dair bir konuyu odağa aldığı için hazırlık aşamasında birçok zorlukla baş etmeye çalışmak zorunda kaldı. Çok az bilinen bir âlimin yazma eserlerde bulunan derkenar notlarını kitap kültürü açısından ve fakat notların yer aldığı ilmi de dikkate alarak incelemek için iki hususiyete birden sahip araştırmacılarla çalışmak gerekiyordu: Araştırmacıların hem kitap kültürüne ilgi duymaları hem de kendi disiplinini iyi bilmeleri hazırlayacağımız kitap için elzemdi. Cârullah Efendi koleksiyonunda yer alan tüm notları tespit edip söz konusu notları ilimlere göre tasnif ettikten sonra kıymetli akademisyenlerden bu notlardan ortaya çıkan kitap kültürünü bir makaleyle incelemelerini talep ettik. Türkiye’de yenice gelişen bir alanda böylesi araştırmacılar bulmak kolay değildi. Dolayısıyla zor bir işe soyunan bu projeyi destekleyen, yürüten ve tamamlanmasında en az benim kadar emek sarf eden İLEM (İlmî Etüdler Derneği) ve başkanı Lütfi Sunar’dan başlamak kaydıyla birçok kurum ve kişiye teşekkür borçluyum.

Proje yıllar önce kıymetli ilim adamı Şükrü Özen’in Cârullah Efendi’nin derkenar notlarından beni haberdar etmesiyle zihnimde başlamış oldu. Yoğunluğundan dolayı projede yer alamayan Şükrü Özen’e müteşekkirim. Projenin olgunlaşmasını sağlayan ikinci etmen kitap kültürü hakkında İLEM’de verdiğim birer ders ve atölyeden sonra değerli dostum Lütfi Sunar’ın teşvikiydi. Hem kendisine hem de söz konusu ders ve atölyeye katılan öğrencilerime şükranlarımı sunarım.

İstanbul Şehir Üniversitesi rektörü, değerli hocam Ahmet Ademoğlu’na projeye yönelik teşviklerinden dolayı minnettarım. 2013 yazında projeye ilgili araştırma yapmak üzere Indiana Üniversitesi Merkezi Avrasya Çalışmaları Bölümü’nde bulunmamı sağlayan Kemal Sılay’a ve Indiana Üniversitesi’ne, Columbia Üniversitesi Kütüphanesi’nde bir süre çalışmamı mümkün kılan Brinkley Messick’e ve bu süre zarfında bana izin veren üniversiteme, İstanbul Şehir Üniversitesi ve kıymetli yöneticilerine teşekkür ederim. Akademide maalesef pek bulunmayan huzurlu bir çalışma ortamında bulunmama katkı

sağlayan bölüm başkanım Hatice Aynur ve bölüm arkadaşlarım Fatih Altuğ, Mehmet Fatih Uslu ve Didem Havlioğlu'na müteşekkirim.

İLEM adına proje sürecini takip eden Kadir Budak'a, Yusuf Alpaydın'a, Süleyman Güder'e, Muhammet Turan'a, Zekai Eroğlu'na ve Nuriye Kayar'a özellikle teşekkür ederim. Her biri farklı bir nedenden dolayı projede yer alamadığı halde değişik düzeylerdeki yardımlarından ve katkılarından dolayı Necmettin Kızılkaya'ya, Aslı Niyazioğlu'ya, Günhan Börekçi'ye, İrvin Cemil Schick'e, Semih Atış'e, Hatice Aynur'a, Brett Wilson'a, Abdülhamit Kırmızı'ya, Ayşe Tek Başaran'a, Mehmet Özturan'a, Yavuz Sezer'e, Süleyman Kaya'ya, Hamdi Çilingir'e, Meredith Quinn'e, Mustafa Demiray'a; kimi zaman başka araştırmacılara ulaşmamda yardımlarından dolayı M. Cüneyd Kaya'ya, Necmettin Özkır'a, Mehmet Çiçek'e müteşekkirim. Kimi zaman yardımlarına başvurduğum Murteza Bedir'e, Recep Şentürk'e, Halit Özkan'a, Sami Erdem'e teşekkür ederim.

Arapça konusundaki yardımlarından dolayı Maşuk Yamaç'a, kimi metinlerin çevirisi ve notlandırılması için Sami Arslan ve Mehmet Aktaş'a, bir kısım metinlerin notlandırılması için Ahmet Çelik'e, Farsça birkaç beyte ulaşmamda yardımlarından dolayı Turgay Şafak'a, Süleymaniye Kütüphanesi'yle ilgili kimi konularda yardımlarından dolayı Mehmet Arıkan'a ve Meryem Karabekmez'e minnettarım.

Cârullah Efendi Koleksiyonu'nun bulunduğu Süleymaniye Kütüphanesi'nden derkenar notlarını almamız esnasında kolaylık sağlayan kütüphane müdürü Ömer Kuzgun Bey'e, proje asistanı olarak Cârullah Efendi'nin derkenar notlarını toplayan Mukadder Gezen'e, yazıların son hallerinin tashihini büyük özveriyle yapan İlhan Süzgün'e şükranlarımı sunarım.

Her zamanki gibi yanımda olan ve uzun sürmüş bu çalışmanın da bitmesini sabırla bekleyen eşim Fatime'ye, oğlum Ahmet Burak'a ve kızım Zeynep Helin'e ödenemez bir teşekkür borçluyum.

Berat Açıl
İcadiye, Ocak 2015